

CEZA ADALET SİSTEMİNDE UZLAŞTIRMA UYGULAMALARININ GELİŞTİRİLMESİ PROJESİ

5. GRUP KONUSU

SORUŞTURMA AŞAMASINDA UZLAŞMA USULÜ VE UZLAŞMANIN HUKUKİ SONUÇLARI

5237 Sayılı TCK'nun 253.maddesinde ; bu maddede öngörülen suçlara ilişkin olarak şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören gerçek veya özel hukuk tüzel kişinin uzlaştırılması girişiminde bulunacağı öngörülmüştür. Keza uzlaşma hükmünün uygulanması amacıyla 26 Temmuz 2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmi Gazetede;Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmelik yayınlanarak yürürlüğe girmiştir. Bu iki düzenleme ile hukukumuzda yeni bir kavram olan uzlaşma kurumu getirilmiştir.

Uzlaşmanın kovuşturma şartı olduğu dikkate alınarak, soruşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olması halinde öncelikle uzlaşma girişiminde bulunulmalı buna göre soruşturmanın hukuki durumu değerlendirilmelidir.¹

Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olması halinde uzlaşma prosedürü uygulanmaksızın veya usulüne uygun uzlaştırma yapılmaksızın kamu davası açılması iddianamenin iadesi nedeni olduğu gibi aynı zamanda mahkeme kararları açısından da kanun yararına bozma nedenidir. Nitekim Yargıtay Ceza Genel Kurulu 04/07/2006 tarih ve 2006/2-185 Esas ve 2006/175 sayılı kararında uzlaştırma işlemlerinin yapılmamasının “Hükme doğrudan etkili ve kesin hüküm otoritesinin yasa yararına bozma kurumu ile ortadan kaldırılması gerektirecek nitelikte olduğu” şeklinde karar vermiştir.²

Bu kapsamda soruşturma aşamasında öncelikle Cumhuriyet Savcısının uzlaşmadaki rolünün ne olduğu belirlenmelidir.

UZLAŞMADA CUMHURİYET SAVCISININ RÖLÜ

1-Suçun İşlendiğine Dair Yeterli Şüphe Oluşturacak Delilin Değerlendirilmesi.

Uzlaşma kamu davası açılmasının bir alternatifidir.³ Bu yola başvurmak için öncelikle soruşturma konusu suçun işlendiğine dair kamu davası açılmasını gerektirir yeterli şüphe oluşturacak delilin bulunması gereklidir. Uzlaşma yönetmeliğinin 8. maddesinde; suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturacak delilin bulunması halinde uzlaşma teklifinde bulunulacağı belirtilmiştir.

¹Yargıtay 5 . CD'nin 19.06.2006 Tarih ve2006/6017 Esas ve 2006/5694 Karar sayılı kararı .

² Bkz.Yargıtay Ceza Genel Kurulunun 04/07/2006 tarih ve 2006/2-185 Esas, 2006/175 Karar sayılı kararı

³ Feridun YENİSEY, “Ceza Muhakemesinde Uzlaştırıcı Avukatlık Paneli”, *Hukuk Merceği*, Ankara Barosu Yayını, Ankara 2006, s. 542

Yeterli şüphe oluşturacak delilin bulunup bulunmadığı hususunda taktir yetkisi Cumhuriyet savcısına aittir. CMK 'nun 170 / 2 maddesinde; soruşturma evresi sonunda toplanan delillerin suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşturması halinde kamu davası açılabilceği öngörülmüştür. Cumhuriyet savcısı suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturacak delilin bulunduğu kanaatinde ise uzlaşma teklifinde bulunacak , aksi halde Kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verecektir .

Soruşturma aşamasında uzlaştırmaya tabi suç için uzlaşma hükümleri uygulanmadan kamu davası açılması hali CMK.nun 170/1-c maddesine göre iddianamenin iadesi nedeni olduğu halde, kamu davası açılması için yeterli şüphe oluşturacak delilin mevcut olup olmadığı değerlendirilmesi Cumhuriyet Savcısının yetkisinde olup bu husus iddianamenin iadesi nedeni yapılamaz.

Nitekim Yargıtay 1.CD 21.01.2008 tarihli kararında;”Kamu davasının açılmasının temel koşulu soruşturma evresinin sonunda toplanan kanıtlardan suçun işlendiği hususunda yeterli şüphe oluşmasıdır. Ayrıca iddianamenin reddine ilişkin nedenler yasada açıkça belirtilmiştir. Bu koşullar konusunda mahkemenin takdir hakkının bulunmadığının altı çizilmelidir...” şeklinde karar vermiştir.

2-Suç Vasfının Değerlendirilerek Uzlaşma Kapsamında Olup Olmadığının Tespiti

Soruşturma konusu olayda şüpheliye atılı suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığını taktir yetkisi yine Cumhuriyet savcısına aittir. Cumhuriyet savcısı atılı suça ilişkin olarak yapacağı hukuki nitelemeye göre, suçun CMK'nun 253 .maddesinde öngörülen uzlaşmaya tabi suçlardan olması halinde taraflara uzlaşma teklifinde bulunacaktır.

Cumhuriyet savcısının CMK'nun 170/2 maddesine göre ; kamu davasının açılmasında taktir yetkisi bulunduğu gibi soruşturma konusu suçun hukuki nitelemesinde de taktir yetkisi vardır .Nitekim bu husus Yargıtay 9.Dairesinin 26.12.2005 tarih ve 2005/7863-9798 sayılı kararında da vurgulanmıştır.⁴

Buna göre; Cumhuriyet savcısı önce soruşturma konusu suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturacak delil bulunup bulunmadığını değerlendirecek ,delil bulunduğu kanaatine varırsa bu kez atılı suça ilişkin hukuki niteleme ile suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığını tespit edecektir. Bu nitelemeye göre suçun uzlaşma kapsamında suç olması halinde uzlaşma prosedürünü işletecektir.

Cumhuriyet Savcısının suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturacak delil bulunan ve uzlaşmaya tabi olan suç açısından uzlaşma teklifinde bulunması bu suça ilişkin olarak delil toplamasına ve soruşturma tedbirlerinin uygulanmasına engel değildir(CMK'nun 253/8).

CMK.nun 174/1-c maddesinde iddianamenin iadesi nedenleri arasında, uzlaşmaya tabi suç açısından uzlaşma hükümleri uygulanmaksızın kamu davası açılması iddianamenin iadesi nedeni sayılmıştır. Bu nedenle Cumhuriyet Savcısı yaptığı hukuki niteleme sonucu suçun uzlaşma kapsamında olduğunu tespit ederse

⁴ Bkz. Yargıtay 4.C.D 'nin 26.12.2005 tarih ve 2005/7563- 9798 E/K Sayılı Kararı

uzlaşma prosedürünü işletmek zorundadır. Bu zorunluluğa rağmen uzlaşma hükümlerinin uygulanmaması iddianamenin iade nedenidir.

Ancak Cumhuriyet Savcısının yaptığı hukuki nitelemeye göre suçun uzlaşma kapsamında olmadığını takdir ederek kamu davası açması halinde, mahkemenin hukuki nitelemenin yanlış yapıldığı fiilin uzlaşma kapsamında bir suç oluşturduğu gerekçesiyle iddianamenin iadesi kararı verme yetkisi yoktur. Nitekim Yargıtay 4.Ceza Dairesi 08/02/2006 tarih ve 2005/13135 Esas ve 2006/2163 sayılı kararında “Şüphelinin üzerine atılı suçun vasfını tayin etme yetkisi soruşturma aşamasında Cumhuriyet Savcısına ait olup, yargılama aşamasında suç vasfının uzlaştırmaya tabi olarak nitelendirilmesi halinde uzlaşma hükümlerinin mahkeme tarafından uygulanabileceği, ayrıca 5271 Sayılı Kanununun 174/2 maddesine göre suçun hukuki nitelendirilmesi sebebiyle iddianamenin iade edilemeyeceği gözetilmeksizin itirazın kabulü yerine reddine karar verilmesinde isabet görülmemiştir şeklinde karar vermiştir.⁵

Uzlaşma kapsamındaki suçlar açısından Cumhuriyet savcısının tamamen devre dışı bırakılması görüşü seminer çalışmaları sırasında dile getirilmiştir. Mevcut yasal düzenlemeye göre bu görüş isabetli değildir .Belirtildiği üzere hukuki niteleme yetki ve görevi CMK'nun 170/2 maddesine göre Cumhuriyet savcısına verilmiştir .Cumhuriyet savcısının devre dışı bırakılması halinde ,delil değerlendirilmesi ve hukuki niteleme konusunda karmaşa yaşanacağı açıktır. Bu nedenle uzlaşma hükümlerinin uygulanmasında Cumhuriyet savcısının rolü önemli ve gereklidir.

Doğrudan hukuki niteleme ile ilgili olmamakla birlikte ,bir suçun uzlaşma kapsamında olup olmadığı CMK'nun 253 .maddesindeki hükme göre değerlendirilecektir .Ancak uzlaşma yönetmeliğinin 7/4 maddesinde ;Uzlaştırma kapsamına giren bir suçun bu kapsama girmeyen bir başka suçu işlemek amacıyla yada bu suçla birlikte işlenmiş olması halinde uzlaştırma yoluna gidilemeyeceği öngörülmüştür. Yönetmelikteki bu düzenleme CMK'nun 253.maddesinde öngörülen düzenlemeye aykırıdır. Yönetmelik hükümlerinin kanuna aykırı olamayacağı hukuki prensibi nedeniyle uygulamada Yönetmeliğin bu maddesi uygulanmamaktadır.

Ancak Yönetmelikteki bu düzenleme yerinde bir düzenlemedir .Bu düzenlemeye göre CMK' nun 253. maddesinde değişiklik yapılması yerinde olacaktır. Uygulamada Uzlaşmaya tabi bir suç ile tabi olmayan bir suçu birlikte işleyen şüpheli hakkında nasıl olsa kamu davası açılacağı düşüncesi ile uzlaşmayı kabul etmemektedir.Uzlaşma kurumuna işlerlik kazandırılması açısından eylem bir bütün olarak değerlendirildiğinde şüpheliye atılı tüm suçların uzlaşmaya tabi olması halinde uzlaşma hükümlerinin uygulanması öngörülmelidir.

3--Taraflara Uzlaşma Teklifinde Bulunulması

Soruşturma konusu suçun uzlaşmaya tabi olduğunun tespiti halinde CMK.nun 253/4 maddesi gereğince , Cumhuriyet Savcısı veya talimatı üzerine adli kolluk görevlisi şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görene uzlaşma teklifinde bulunulur.

Uzlaşma teklifi yönetmeliğin ekinde yer alan Ek 1/a ve Ek1/b sayılı uzlaşmanın mahiyeti ile uzlaşmayı kabul veya reddetmenin hukuki sonuçlarının bulunduğu

⁵Bkz. Yargıtay 4.C.D 'nin 08.02.2006 tarih ve 2005/13135 ve 2006/2163 E/K Sayılı Kararı

uzlaşma teklif formlarının hazır bulunan ilgiliye imzalatılarak verilmesi suretiyle yapılmalı ve uzlaşma teklifinde bulunulduğuna ilişkin formun imzalı örneği soruşturma evrakı içerisinde konulmalıdır.⁶

Ancak sadece uzlaşma teklifine ilişkin formların ilgilere tebliği yeterli değildir. Kendisine uzlaşma teklif edilen kişiye formda yer alan bilgiler açıklanmalı ve uzlaşmayı kabul edip etmemenin hukuki sonuçları ayrıntılı biçimde anlatılmalıdır. Nitekim Yargıtay 2.CD'nin 02.07.2007 tarih ve 2006/9889 esas ve 2007/970 karar sayılı kararında; kendisine uzlaşmanın tüm sonuçları açıklanıp anlatılmayan sanığa suçunu ısrarla inkar ettiği gerekçesi ile uzlaştırma işleminin yapılmasına gerek bulunmadığına dair tebliğnamedeki düşünceye iştirak edilmediği şeklinde karar verilmiştir.⁷

5560 Sayılı Kanunla Değişik CMK'nun 253/4. maddesinde uzlaşma teklifinde bir öncelik sırası öngörülmemiştir. Bu nedenle Cumhuriyet Savcısı veya Cumhuriyet savcısının talimatı üzerine adli kolluk görevlisi taraflardan herhangi birine uzlaşma teklifinde bulunabilecektir.

Uzlaşma teklif edilen tarafın uzlaşmayı kabul etmemesi halinde diğer tarafa da uzlaşma teklifinde bulunulması zorunlu değildir.

Uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrı; telefon ,faks ,elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabilir .Ancak bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez.(Yönetmeliğin 8/4 md.)

a)-Teklif İçin Zorla Getirme Kararı Verilmesi

CMK'nun 253/4. maddesinde uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat yada istinabe yoluyla da yapılabileceği öngörülmüştür. Yine yönetmeliğin 8/4. maddesinde uzlaşma teklifinde bulunmak için çağrının; telefon, telgraf, faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanılmak suretiyle de yapılabileceği öngörülmüştür. Diğer taraftan **CMK.nun 145.** maddesinde; ifadesi alınacak veya sorgusu yapılacak kişinin davetiye ile çağrılacağı, **CMK..nun 146.**maddesinde ise 145.maddeye göre çağrıldığı halde gelmeyen şüpheli veya sanığın zorla getirilebileceği öngörülmüştür. Her üç düzenleme birlikte değerlendirildiğinde uzlaşma teklifi için teklifte bulunulacak şüpheli hakkında zorla getirme kararı verilemeyeceği sonucuna varılacaktır.

Keza mağdur açısından **CMK' nun 233 .** maddesinde ; mağdurun Cumhuriyet savcısı tarafından çağrı kağıdı ile çağrılıp dinleneceği ve çağrı bakımından tanıklara ilişkin hükümlerin uygulanacağı öngörülmüş, **CMK' nun 44 .** maddesinde ise usulüne uygun çağrılıp da gelmeyen tanığın zorla getirilebileceği öngörülmüştür .Her iki düzenlemede mağdurun ifade için çağrılmasına ilişkindir. İrdelenen hükümler ışığında mağdur veya suçtan zarar görenin de uzlaşma teklifi için zorla getirilemeyeceği sonucuna varılacaktır.

Esasen CMK' nun 253/4.maddesi ve yönetmeliğin 9/1 maddesi , uzlaşma teklifinin açıklamalı tebligat ile yapılabilmesi şeklindeki düzenleme ile uzlaşma için zor getirme kararı verilmesi yolunu kapatmıştır

⁶ Bkz.Yargıtay. 4. C.D.'nin 31.01.2007 tarih ve 2006/9889-2007/970 E/K sayılı kararı.

⁷ Bkz.Yargıtay. 2.C.D.'nin 02.07.2007 tarih ve 2007/6404-9808 E/K sayılı kararı.

Şu halde Cumhuriyet savcısının salt uzlaşma teklifinde bulunmak amacıyla taraflardan birini zorla getirme yetkisi yoktur. Nitekim Yargıtay 4.C.D.'nin 31.01.2007 gün ve 2006/9889-2007/970 E/K sayılı kararı da bu yöndedir. Bunun sebebi, uzlaşmanın “yargı denetiminde ancak muhakemeye dayanan ceza adaleti dışında, tarafların özgür iradelerine bağlı bir yargısal çözüm yolu” olması ve ancak teknik anlamda bir “soruşturma işlemi olmaması”dır.⁸

b)-Küçüklere Ve Kısıtlılara Uzlaşma Teklifi

CMK'nun 253/4. maddesinde şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin **reşit olmaması halinde** uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılabileceği öngörülmüştür.

Uzlaşma yönetmeliğinin 8/2 maddesinde ise; reşit olmama yanında **kısıtlı olma** veya **ayırt etme gücünün bulunmaması** durumunda da uzlaşma teklifinin kanuni temsilciye yapılması öngörülmüştür.

Görüleceği üzere, kanun metninde sadece reşit olmama hali düzenlenirken yönetmeliğin 8/2 maddesinde reşit olmama hali yanında kısıtlı olma veya ayırt etme gücünün bulunmaması durumunda da uzlaşma teklifinin kanuni temsilcilerine yapılabileceği şeklinde daha geniş bir düzenlemeye yer verilmiştir.

Buna göre ; reşit olan bir kişi kısıtlı ise veya ayırt etme gücünün bulunmadığı tıbbi olarak tespit edilmiş ise bu halde de uzlaşma teklifi ancak kanuni temsilcisine yapılabilecektir.

c)- Mağdur veya suçtan zarar gören Vekiline Yada Şüpheli Müdafine Uzlaşma Teklifi

Uzlaşmayı düzenleyen CMK.nun 253.maddesinde ve uzlaşma yönetmeliğinde şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin vekil yada müdafine uzlaşma teklifi yapılabileceğine ilişkin hüküm bulunmamaktadır. Buna göre, uzlaşma teklifinin muhatabı şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin kendisi olacaktır.

Nitekim Yargıtay 2.Ceza Dairesinin 21/06/2007 tarih ve 6481 -9229 Esas ve Karar sayılı içtihadında ; uzlaşma teklifinin bizzat sanığa yapılmasının gerektiği bildirilerek müdafine yapılan tebliğin geçerli olmadığına karar verilmiştir.⁹

Yine Yargıtay 2.Ceza Dairesinin 15/02/2007 tarih ve 2007/3 Esas ve 2007/4277 sayılı kararında “Mahkemece sanıklara uzlaşmak isteyip istemedikleri sorulmamış, sanıklar müdafine uzlaşma önerisinde bulunulmuştur. Müdafie ise uzlaşmak istemediklerini beyan etmiştir. Usulüne uygun uzlaştırma işlemi yapılmadan yazılı biçimde hüküm kurulması hatalıdır” şeklinde karar vermiş, bu kararında uzlaşma teklifin müdafieye yapılmasını bozma nedeni saymıştır.¹⁰

⁸ Seydi KAYMAZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2. b., Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 163-164.

⁹Seydi KAYMAZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2. b., Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 170

¹⁰ Bkz.Yargıtay. 2.C.D.'nin 15.02.2007 tarih ve 2007/3 ve 4277 E/K sayılı kararı.

Uzlaşma teklifi konusunda tebellüğ yetkisi bulunmayan vekil veya müdafinin uzlaşma teklifinin kabul veya reddi konusunda da yetkisinin bulunup bulunmadığı konusunda yasada veya yönetmelikte bir açıklık yoktur. Ancak aksine düzenleme bulunmaması nedeniyle vekil veya müdafinin uzlaşmanın kabul veya reddi konusunda görüş bildirebileceğini kabul etmek gerekecektir.

Nitekim Yargıtay 2. Ceza dairesinin 11.06.2007 tarih ve 4615 / 8504 sayılı kararında; duruşmada yapılan uzlaşma teklifi üzerine sanıkların uzlaşma konusunda müdafilerinin beyanda bulunacaklarını beyan ettikleri halde, sanıklar müdafisine bu husus sorulmadan eksik inceleme ile hüküm kurulması bozma nedeni yapılmıştır.¹¹

Kanımızca vekaletnamesinde açık hüküm bulunması koşulu ile vekil veya müdafiiye uzlaşma teklifinde bulunulabileceği veya vekil yada müdafinin uzlaşma teklifinin kabul veya reddi hususunda görüş bildirebileceği hususunda yasal düzenleme yapılmalıdır. Bu tür bir düzenleme uzlaşmanın hukuki mahiyetinin daha iyi anlaşılmasını ve avukatın hukuki yardımdan yararlanan kişinin kendisini güvende hissetmesini sağlayacaktır.

d)-Teklifin Tebligat Yada İstinabe İle Yapılması

CMK'ın 253/4. maddesinde Cumhuriyet Savcısının uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat yada istinabe yolu ile yapabileceği öngörülmüştür.

Cumhuriyet Savcısı ancak yetki alanı içinde bulunan tarafa açıklamalı tebligat yolu ile uzlaşma teklifinde bulunabilecektir. Bu tebligat Uzlaşma Yönetmeliğinde düzenlenen Ek1/b formunun Tebligat Kanunu ve Tebligat Tüzüğüne göre tebliğ mazbatalı zarf ile muhataba tebliği suretiyle yapılmalıdır.

Cumhuriyet Savcısının yetki alanı içinde bulunmayan muhataba uzlaşma teklifi ise ancak istinabe yolu ile yapılabilecektir. Yargıtay 10. C.D.'nin 19/12/2005 tarih 2005/10287-19090 E/K. sayılı kararı bu yöndedir.¹²

Kanunun Cumhuriyet Savcısının yetki alanı dışındaki kişiye istinabe yolu ile uzlaşma teklifinde bulunulabileceği şeklindeki düzenlemesini bir zorunluluk olarak anlamak gerekir. Çünkü bu durumda muhatap kendisine uzlaşma teklifinde bulunan Cumhuriyet Savcısına müracaat ile uzlaşmanın hukuki mahiyeti anlam sonuçları hakkında bilgi alma imkanına sahip olacaktır.

İstinabe olunan Cumhuriyet Savcısı muhataba uzlaşma teklifini açıklamalı tebligat veya adli kolluk aracılığı ile yaptırabilecektir.

CMK'nun 253/4. maddesinde açıklamalı tebligat yoluyla uzlaşma teklifinde bulunabilme yetkisi sadece Cumhuriyet Savcısına tanınmıştır.. Adli kolluk

¹¹ Seydi KAYMAZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2. b., Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 170

¹² Kararın özeti; "Davetiyenin, şikayetçi veya varsa vekilinin bulunduğu yer mahkemesine yazılacak istinabe talebi üzerine bu mahkeme tarafından düzenlenip tebliğe çıkarılması gerekirken, yargı çevresi dışında bulunan müşteki adına davetiye düzenlenip iki duruşmaya katılmadığı gerekçesi ile davanın düşürülmesine karar verilmesi yasaya aykırıdır" şeklindedir.

görevlisinin tebligat yolu ile uzlaşma teklifinde bulunması yetkisi kanunda öngörülmemiştir. Adli kolluk görevlisi ancak huzurundaki muhataba veya Yönetmeliğin 8/4 . maddesine göre ,telefon ,faks, elektronik posta gibi araçlardan yararlanarak çağırıldığı muhataba bizzat tebliğ yapabilir.

e)-Adli Kolluk Görevlilerinin Uzlaşma Teklifi ve Uzlaşmadaki Rolü

5560 sayılı kanun ile değişik CMK' nun 253/4. maddesinde , cumhuriyet savcısının talimatı üzerine adli kolluk görevlisine uzlaşma teklifinde bulunması yetkisi tanınmıştır. Bu düzenleme uzlaşma kurumuna işlerlik kazandırmak amacıyla yapılmış yerinde bir düzenlemedir. Bu düzenleme soruşturma evresinde mağdur yada şüphelinin kolluk tarafından ifadesi alındıktan sonra yalnızca uzlaşma teklifinde bulunmak üzere Cumhuriyet savcısı tarafından tekrar çağırılması veya tebligat yapılması suretiyle gereksiz emek ve zaman kaybının önlenmesi ve bakımından olumlu olmuştur.¹³ . Keza bu durum soruşturmanın en az masraf ile ve en kısa sürede tamamlanması ile usul ekonomisi gereklerine de katkı sağlayacaktır.¹⁴

Adli kolluk görevlisinin uzlaşmadaki rolü, taraflara uzlaşma teklifinde bulunmak ve uzlaşma konusunda bilgilendirmekle sınırlıdır. Bunun dışında uzlaşma işlemlerinde herhangi bir rolü bulunmamaktadır. Örneğin adli kolluk görevlisinin bizzat uzlaştırmaya yapması veya uzlaştırmacı tayin etmesi mümkün değildir.¹⁵

Ancak uzlaşma kurumunun yaygın bir uygulama alanına sahip olabilmesi için, teklifte bulunulan kişinin teklifi yapan Cumhuriyet Savcısı ve Kolluk görevlisi tarafından kurum hakkında yeterince bilgilendirilmiş olması gerekmektedir.¹⁶ Yönetmeliğin 8/3. maddesinde de bu hususa yer verilmiş, ilgiliye uzlaşmanın mahiyeti hakkında bilgi verileceği hükme bağlanmıştır. Bu nedenle teklifi yapacak adli kolluk görevlisinin bu konuda yeterli seviyede bilgi ve deneyime sahip olması gerekmektedir. Bu itibarla adli kolluk görevlilerinin gerek mensup oldukları kurumlar, gerekse mahallin Cumhuriyet savcıları tarafından gerekli eğitimlere tabi tutulması zorunluluk arz etmektedir.

Adli kolluk görevlisi, uzlaşma teklifini Yönetmelik ekinde yayımlanan Ek 1-a formunu ilgiye imzalatarak vermek suretiyle yapar. Ancak Yönetmeliğin 8/3. maddesinde de belirtildiği üzere yalnızca teklif formunun ilgiliye verilmesi yeterli olmayıp, formda yer alan bilgilerin de, tarafların yaşı, olgunluğu, eğitim düzeyi ve sosyoekonomik durumu gibi farklılıklar gözetilerek anlayabileceği şekilde açıklanması gerekmektedir.¹⁷

¹³ Erol KARAASLAN, "Ceza Yargılamasında Uzlaşma", *Adalet Dergisi*, 29. Sayı, Eylül 2007, s.305.

¹⁴ Olayın hemen akabinde henüz deliller tam olarak toplanmadığı için suçun doğru nitelendirilemeyeceği, adli kolluk görevlilerinin bilgilendirme yükümlülüğünü gereği gibi yerine getiremeyecekleri gibi gerekçelerle, adli kolluk görevlisine uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi verilmesinin doğru olmadığına yönelik görüşler için bak. Asuman AYTEKİN İNCEOĞLU-Ulaş KARAN, "Türkiye'de Ceza Davalarında Uzlaşma Uygulamaları: Hukuki Çerçevenin Değerlendirilmesi", Onarıcı Adalet ve Uzlaşma Uygulamaları: Türkiye ve Avrupa Bakışı, İstanbul, 6 Şubat 2008, s.49; ÖZBEK, s.163; Ender DEDEGAÇ, "Uzlaşma Kurumu ve 5560 Sayılı Yasanın Getirdikleri", <http://www.inisiyatif.net>, Erişim Tarihi: 15.11.2008, 17.11.

¹⁵ Mustafa ÖZBEK, "Ceza Muhakemesi Kanununda Yapılan Değişiklikler Çerçevesinde Mağdur Fail Uzlaştırmasının Usul ve Esasları", *AÜHFD*, C.56, S.4, 2007, s.163.

¹⁶ ÖZBEK, s.163, 166.

¹⁷ ÖZBEK, s.163, 166.

Adli kolluk görevlileri uzlaşma teklifini ancak Cumhuriyet savcısının talimatı ile yapabilir. Cumhuriyet savcısının talimatı olmaksızın adli kolluk görevlisinin kendiliğinden uzlaşma teklifinde bulunması mümkün değildir.

Cumhuriyet savcısı, daha sonra yazılı olarak da tekrarlanmak üzere acele hallerde sözlü olarak adli kolluk görevlisine taraflara uzlaşma teklifinde bulunması talimatı verebilir.¹⁸ Nitekim CMK' nun 161/3. maddesinde gereğince Cumhuriyet savcısının adli kolluk görevlilerine emirlerini yazılı, acele hallerde ise sözlü olarak vereceği belirtilmiştir. Bu madde hükmüne göre sözlü emir en kısa sürede yazılı olarak da bildirilir. Yine Yönetmeliğin 8/1. maddesinde Cumhuriyet savcısının adli kolluk görevlilerine, taraflara uzlaşma teklifinde bulunmaları yönündeki talimatını yazılı, acele hallerde de sözlü olarak vereceği, sözlü talimatın en kısa sürede yazılı olarak da bildirileceği hükme bağlanmıştır. Kanunda ve Yönetmelikte öngörülen en kısa süre tabiri soruşturmanın niteliği, sözlü emrin verildiği yer ve zaman gibi koşullar dikkate alınarak belirlenecek, mümkün olan en kısa süredir.

Gerek CMK'nun 253. maddesinde gerekse Yönetmelikte, kolluğun uzlaşma teklifinde bulunması hususu düzenlenirken **“adli kolluk görevlisi”** tabirine yer verilmiştir. Bu nedenle adli kolluk görevlileri dışındaki diğer kolluk görevlilerinin uzlaşma taraflara uzlaşma teklifinde bulunma yetkisi bulunup bulunmadığının değerlendirilmesi gerekmektedir.

Adli kolluk görevlisi, Adli Kolluk Yönetmeliğinin 3/1. maddesinde tanımlanmıştır. Buna göre, “Adli kolluk görevlileri: 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu, 4/6/1937 tarihli ve 3201 sayılı Emniyet Teşkilâtı Kanununun 8, 9 ve 12 nci maddeleri, 10/3/1983 tarihli ve 2803 sayılı Jandarma Teşkilât, Görev ve Yetkileri Kanununun 7 nci maddesi, 2/7/1993 tarihli ve 485 sayılı Gümrük Müsteşarlığının Teşkilât ve Görevleri Hakkında Kanun Hükmünde Kararnamenin 8 inci maddesi, 9/7/1982 tarihli ve 2692 sayılı Sahil Güvenlik Komutanlığı Kanununun 4 üncü maddesi ve 3/11/1983 tarihli ve 83/7362 sayılı Bakanlar Kurulu Kararıyla yürürlüğe konulan Jandarma Teşkilâtı Görev ve Yetkileri Yönetmeliğinde belirtilen soruşturma işlemlerini yapmak üzere, tâbi oldukları atama usulüne göre görevlendirilen komutan, âmir, memur ve diğer görevlileri” ifade eder.

CMK' nun 164/2. ve Adli Kolluk Yönetmeliğinin 6/1. maddeleri gereğince soruşturma işlemleri, Cumhuriyet savcısının emir ve talimatları doğrultusunda öncelikle adli kolluğa yaptırılacaktır. Ancak CMK' nun 165/1. ve Adli Kolluk Yönetmeliğinin 7. maddesinde yer alan “gerektiğinde veya Cumhuriyet savcısının talebi üzerine diğer kolluk birimleri de adli kolluk görevini yerine getirmekle yükümlüdür” şeklindeki düzenleme karşısında adli kolluk görevlilerinin tüm yetkilerini kullanabilecek olan genel kolluk görevlilerinin uzlaşma teklifinde bulunma yetkisine de sahip olduğunun kabulü gerekmektedir.

Uzlaşma teklifinde bulunmak üzere yapılacak çağrının telefon, telgraf, faks, e-posta gibi araçlardan yararlanmak suretiyle de yapılabileceğine dair Yönetmeliğin 8/4 maddesindeki düzenleme, adli kolluk görevlileri tarafından yapılacak uzlaşma

¹⁸ İNCEOĞLU-KARAN, s.49; ÖZBEK, s.163.

teklifini açısında geçerlidir. Bu itibarla adli kolluk görevlileri de uzlaşma teklifinde bulunacakları kişiyi belirtilen araçlarla çağırabilirler. Ancak bu çağrı uzlaşma teklifi anlamına gelmez. Çağrı üzerine gelen kişiye Yönetmeliğin EK 1/a formu tebliğ edilerek uzlaşma teklifinde bulunulması gerekir.

CMK' nun 253/4. maddesinde yer alan uzlaşmanın açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla yapılabileceğine ilişkin hüküm adli kolluk tarafından yapılacak uzlaşma tekliflerinde geçerli değildir. Başka bir deyişle adli kolluk görevlisinin kişiye açıklamalı tebligat göndererek uzlaşma teklifinde bulunması yada görev alanı dışındaki kişilerle ilgili olarak o yerdeki adli kolluk biriminden istinabe yoluyla uzlaşma teklifinde bulunmasını istemesi mümkün değildir. Çünkü gerek CMK' nun 253/4. maddesinde gerekse Yönetmeliğin 9/1. maddesinde açıklamalı tebligat veya istinabe yoluyla Cumhuriyet savcısının uzlaşma teklifinde bulunabileceği belirtilmiştir.

4)-Uzlaşma Prosedürünün İşletilmesi ,Uzlaştırıcı Atanması ve Uzlaşmanın hukuki sonuçlarının Denetlenmesi

Uzlaşmanın Kovuşturma şartı olması nedeniyle , soruşturma konusu suçun işlendiğine dair yeterli şüphe oluşturacak delil bulunması ve suçun uzlaşmaya tabi suçlardan olduğunun tespiti halinde Cumhuriyet Savcısı öncelikle uzlaşma prosedürünü işletmek zorundadır. Zira CMK.'nun 253/19. maddesinde; tarafların uzlaşma sonucunda anlaşmaları halinde **Kovuşturmaya Yer Olmadığına** karar verileceği öngörülmüştür. Keza edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde TCK.nun 171 maddesindeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında **kamu davasının açılmasının ertelenmesine** karar verileceği öngörülmüştür. Bu nedenle soruşturma konusu suçun uzlaşma kapsamında olması halinde ,önce uzlaşma prosedürünü uygulamalı, uzlaşmanın başarılı veya başarısız olmasına göre değerlendirme yapılmalıdır.

CMK'.nun 253/9.maddesine göre şüpheli ile mağdur veya suçtan zarara görenin uzlaşma teklifini kabul etmesi halinde Cumhuriyet Savcısının uzlaşmayı kendisi gerçekleştirebileceği gibi uzlaştırıcı olarak avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilir veya hukuk eğitimi görmüş kişiler arasından uzlaştırıcı görevlendirilebilir. Aynı düzenleme yönetmeliğin 13/1 maddesinde de öngörülmüştür.

Ancak 26 Temmuz 2007 tarihli ve 26594 sayılı Resmi Gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren Ceza Muhakemesi Kanununa Göre Uzlaştırmanın Uygulanmasına İlişkin Yönetmeliğin bazı maddelerinin iptali ve yürütmenin durdurulması talebiyle İstanbul Barosu Başkanlığınca açılan dava üzerine Danıştay 10.Dairesinin 11/03/2008 tarih ve 2007/6843 sayılı kararı ile yürütmenin durdurulması talebinin reddine vaki itiraz üzerine, **Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 15/05/2008 tarihli ve YD. İtiraz No. 2008/463 sayılı kararı** ile anılan yönetmeliğin bazı maddelerinin yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.¹⁹

¹⁹Danıştay İdari Dava Daireleri Kurulunun 15/05/2008 tarihli ve YD. İtiraz No. 2008/463 sayılı kararı

Buna göre, yönetmeliğin uzlaştırmacı görevlendirilmesinde tarafların üzerinde anlaşmaları bir avukat yada hukuk öğrenimi görmüş bir kişi tercih edebileceklerine ilişkin 13/2 fıkrasının yürütülmesi durdurulmuştur.

Bu karar gereğince ;Cumhuriyet Savcısı CMK'nun 253/9 ve yönetmeliğin 13/1 maddesinde uzlaştırmacı olarak bir avukat görevlendirilmesini barodan isteyebilecek veya yönetmelikte nitelikleri belirlenen hukuk öğrenimi görmüş bir kimseyi uzlaştırmacı olarak görevlendirebilecek, **ancak tarafların üzerinde anlaşmaları bir avukat veya hukuk öğrenimi görmüş kişiyi tercih edemeyecektir.**

Aynı karar ile yönetmeliğin 13/4, 14/2 ve 15/1-b -c bentlerinin de yürütülmesinin durdurulmasına karar verilmiştir.

Görevlendirilen uzlaştırmacıya soruşturma dosyasında yer alan ve Cumhuriyet Savcısınca uygun görülen belgelerin birer örneği verilir. (CMK'nun 253/11)

CMK' nun 253/14. maddesine göre ;Cumhuriyet Savcısı müzakereler sırasında izlenmesi gereken yöntemle ilgili olarak uzlaştırmacıya talimat verebilecektir .Bu nedenle uzlaştırma işlemi Cumhuriyet savcısının gözetiminde ve denetiminde sürdürülecektir

CMK' .nun 253/17. maddesine göre Cumhuriyet Savcısı uzlaştırmayı ister kendisi yapsın isterse uzlaştırmacı tayin etsin, uzlaştırma sonucunda **uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygunluğunu belirleyecektir.** Cumhuriyet Savcısının uzlaşma hükümlerinin uygulanmasına ilişkin en önemli rolü bu aşamadır. Çünkü Cumhuriyet Savcısı uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu taktir edecek ve buna göre soruşturmayı sonuçlandıracaktır.

Cumhuriyet Savcısı uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olduğunu belirlerse, CMK'nun 253 / 19 maddesine göre ; edimin def'aten yerine getirilmesi halinde kovuşturmaya yer olmadığına karar vermek zorundadır. Keza edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde TCK.nun 171.nci maddesindeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı vermek zorundadır .

Uzlaşma sonunda hazırlanacak ve Cumhuriyet Savcısı tarafından onaylanacak uzlaşma metni 2004 Sayılı İİK.nun 38.maddesine göre ilan mahiyetini kazanacaktır. Bu nedenle uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığı ve edimin hukuka uygunluğunun tespiti sadece soruşturmanın sonuçlandırılması açısından değil uzlaşma raporunun hukuki sonuçları açısından da önemlidir.

Uzlaşma Teklifinde Karar Süresi (CMK, m. 253/4,Yönetmelik, m.10)

CMK.nun 253/4 ve yönetmeliğin uzlaşma süresinde karar süresi başlıklı 10. maddesinde, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin kendisine uzlaşma teklifinde bulunulduktan sonra üç gün içinde kararını bildirmediği takdirde teklifi reddetmiş sayılacağı öngörülmüştür.

Ancak CMK 'nun 253 /16 . maddesine göre; uzlaşma teklifinin reddedilmesine veya reddedilmiş sayılmasına rağmen, şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaştıklarını gösteren belge ile en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet Savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan etmeleri halinde tarafların uzlaştıkları kabul edilecektir. Ancak bu halde de Cumhuriyet Savcısının yukarıda belirtildiği şekilde uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygunluğunu takdir etme yetkisi vardır.

5560 Sayılı Kanun İle Değişik CMK.nun 253/4 maddesinde ve yönetmeliğin 10.maddesinde kendisine uzlaşma teklifinde bulunulan kişinin kararını bildirmek için üç günlük süre öngörülmesi soruşturma ve uzlaştırma prosedürünün sürüncemede kalmasını önlemeye yönelik yerinde bir düzenleme olarak değerlendirilmektedir.

Ancak görülen üç günlük sürenin yeterli olduğu konusunda görüş birliği mevcut değildir. Nitekim Adalet Bakanlığı Ceza İşleri Genel Müdürlüğü tarafından yapılan ve Hakim ve Cumhuriyet Savcıları tarafından doldurulan ankette yüzde 86'lık kesimin uzlaşma teklifindeki 3 günlük karar süresinin yeterli olduğu konusunda görüş belirtmeleri gerçekçi bulunmamış olup, bu hususun Cumhuriyet savcısı ve hâkimlerin bakmakta oldukları soruşturma evraklarını ve dava dosyalarını bir an önce sonuçlandırmayı istemeleri nedeniyle ortaya çıktığı, uzlaşma kapsamına giren suçlarla ilgili soruşturma evraklarının uzlaşma işlemleri bitirilinceye kadar Cumhuriyet savcısı ve hâkimlerin derdest iş sayılarına eklenmemesini öngören bir düzenleme yapıldığında evrak ve dava dosyasını bir an evvel elden çıkarma kaygısının da ortadan kalkacağı değerlendirilmektedir.

Adreste Bulunmamanın Hüküm ve Sonuçları

CMK.nun 253/6 maddesinde, resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma yada başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcilerine ulaşılabilmesi halinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlandırılacağı öngörülmüştür.

Yine **yönetmeliğin 11.** maddesinde resmi mercilere beyan edilmiş olup da soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunmama veya yurt dışında olma Yada adresin belirlenememesi gibi başka bir nedenle mağdura, suçtan zarar görene, şüpheliye veya bunların kanuni temsilcilerine ulaşılabilmesi halinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin soruşturmanın sonuçlandırılacağı öngörülmüştür.

Soruşturma konusu suçu ilişkin olarak kollukta veya Cumhuriyet Başsavcılığında beyan edilmiş ve soruşturma dosyasında bulunan adreste bulunmama halinde uzlaştırma yoluna gidilmeksizin sonuçlandırma sonuçlandırılacaktır. Cumhuriyet Savcısının bu halde uzlaşma teklifinde bulunulacak kişinin adresini araştırma yükümlülüğü yoktur. Buna göre soruşturma dosyasında adresi konusunda beyanda bulunan şüpheli, mağdur veya suçtan zarar gören adres

değişikliği halinde bu durumu Cumhuriyet Başsavcılığına bildirmelidir. Aksi halde kendisine ulaşılamaması nedeniyle uzlaştırma yoluna gidilmemesinin hukuka aykırı olduğu iddiasında bulunamayacaktır. Bu halde soruşturma yapan Cumhuriyet Savcısının adres araştırmasına yoluna gitmesinde yasal bir engel yoktur. Kanun ve yönetmelikteki düzenlemeye rağmen kendisine uzlaşma teklif edilecek kişinin beyan ettiği ve soruşturma dosyasında yer alan adreste bulunamaması halinde soruşturma yapan Cumhuriyet Savcısı zorunluluk olmadığı halde adres araştırması yaptırabilir

Kanunda ve yönetmelikte **yurt dışında olma** hali uzlaştırma yoluna gidilmemesi için yeterli görülmüştür. Düzenleme biçimine göre kendisine uzlaşma teklifinde bulunulacak şüpheli, mağdur veya suçtan zarar görenin yurt dışında olması yeterlidir. Yurt dışında bulunduğu adresin bilinmesi veya bilinmemesinin uzlaşma yoluna gidilmesi açısından önemi yoktur.

Ancak uygulamada yurt dışında bulunan adresin bildirilmesi halinde bu adrese tebligat yolu ile uzlaşma teklifinde bulunulması gerektiği görüşü de ileri sürülmektedir.²⁰ Kanımızca yukarıda izah edildiği üzere, yurt dışında olma haline ilişkin olarak kanunda ve yönetmelikte adresin bilinip bilinmemesi arasında bir fark gözetilmemiş ve Cumhuriyet Savcısına yurt dışında bulunma halinde uzlaşma teklifinde bulunulması yükümlülüğü getirilmemiştir.

Burada üzerinde durulması gereken diğer hal ; uzlaşma yapılacak kişiye başka bir nedenle ulaşamama halidir. Kanunda “ **...başka bir nedenle...**” ulaşılamaması hali öngörülmekte iken, yönetmelikte “**...adresin belirlenmemesi gibi başka bir nedenle...**” ulaşılamaması hali öngörülmüştür. Kanunda öngörülen başka bir nedenle ulaşamama hali kavramı Yönetmelikle getirilen düzenleme ile sadece adresin belirlenmemesi kavramı ile sınırlandırılmıştır. Buna göre adresin belirlenmemesi gibi başka bir nedenle ulaşamaması halinde uzlaşma yoluna gidilmeksizin soruşturma sonuçlandırılacaktır.

Tarafların Uzlaşarak Uzlaşma Protokolü İle Cumhuriyet Savcısına Başvurmaları

CMK.nun 253/16.maddesinde ; şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar gören , uzlaştıklarını gösteren belgeyle en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar Cumhuriyet Savcısına başvurarak uzlaştıklarını beyan edebilecekleri hükmüne yer verilmiştir. Buna göre uzlaşmaya tabi suç açısından uzlaşma teklifi üzerine tarafların uzlaşma teklifini kabul etmemeleri veya uzlaştırmanın başarısız olması halinde taraflar en geç iddianame düzenleninceye kadar Cumhuriyet Savcısına uzlaştıklarını beyan ederek bir uzlaştırma protokolü ibraz edebileceklerdir. Ancak bu halde de Cumhuriyet Savcısının uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayandığını ve edimin hukuka uygun olup olmadığı hususunda değerlendirme ve takdir yetkisi vardır. Cumhuriyet Savcısı uzlaşmanın tarafların özgür iradelerine dayanmadığı veya edimin hukuka uygun olmadığı kanaatinde ise tarafların uzlaştıkları konusundaki beyanlarına itibar etmeksizin kamu davası açabilecektir.

²⁰ Seydi KAYMAZ ve Hasan Tahsin GÖKCAN, *Uzlaşma ve Önödeme*, 2. b., Seçkin Yayınları, Ankara, 2007, s. 173

Cumhuriyet Savcısının iddianameyi düzenleyip yetkili ve görevli mahkemeye göndermesinden sonra henüz iddianamenin kabulü kararı verilmemiş olsa dahi tarafların uzlaştıkları beyanına itibar edilemeyecektir. Keza tarafların henüz iddianamenin kabulüne karar verilmesi açısından değerlendirme aşamasında ve henüz karar verilmeden önce mahkemeye başvurup uzlaştıklarını beyan etmesi halinde bu husus iddianamenin iadesi nedeni de yapılamayacaktır. Çünkü yasa açık biçimde en geç iddianamenin düzenlendiği tarihe kadar tarafların uzlaştıklarını beyan edebileceklerini öngörmüştür.

Soruşturma Aşamasında Uzlaşmanın Hukuki Sonuçları

Soruşturma aşamasında şüpheli ile mağdur veya suçtan zarar görenin uzlaşmaları halinde CMK.nun 253/19.maddesine göre Cumhuriyet Savcısı tarafından kovuşturmaya yer olmadığına dair karar verilecektir. Edimin yerine getirilmesinin ileri tarihe bırakılması, takside bağlanması veya süreklilik arz etmesi halinde TCK.nun 171.maddesindeki şartlar aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı verilecektir.

Kamu davasının açılmasının ertelenmesi kararı üzerine uzlaşmanın gereklerinin yerine getirilmemesi halinde TCK.nun 171/4 maddesinde ön görülen şart aranmaksızın şüpheli hakkında kamu davası açılacaktır.

5.Grup adına saygılarımı sunarım.

İbrahim Halil ÇİFTÇİ
Karşıyaka Cumhuriyet Savcısı